

Ewa K. Czaczkowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Audycje Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa o ks. Jerzym Popiełuszce od porwania do pogrzebu (19 X–3 XI 1984 roku)

**Polish Section of Radio Free Europe broadcasts about
Father Jerzy Popiełuszko from his abduction to his funeral
(19 October–3 November 1984)**

ABSTRAKT

Porwanie, śmierć i pogrzeb ks. Jerzego Popiełuszki jesienią 1984 roku były ważnym tematem audycji Rozgłośni Polskiej RWE. Z kwerendy audycji zarchiwizowanych na portalu Polskiego Radia wynika, że od 19 października do 3 listopada 1984 roku w sprawie ks. Popiełuszki RWE poświęciła zarówno audycje cykliczne, specjalne oraz emitowała wcześniejsze relacje (transmisje) m.in. kazań, rozważań, nabożeństw, prowadzonych przez ks. Jerzego Popiełuszkę, a także m.in. Mszy św. pogrzebowej. Wśród materiałów przygotowanych przez dziennikarzy RWE są radiowe gatunki zaliczane do rodzajów: informacyjnego, publicystycznego i pogranicznego. Ważne miejsce wśród emitowanych do Polski programów zajmowały korespondencje współpracowników RWE z całego świata. Słuchacze Rozgłośni Polskiej RWE byli na bieżąco oraz w sposób obiektywny i wyczerpujący informowani o porwaniu, zabójstwie i pogrzebie ks. Jerzego Popiełuszki. Mogli poznać opinie nie tylko redaktorów RWE, ale ważnych postaci i obserwatorów z całego świata. Poczucie wolności w eterze, którą Polakom uwięzionym za żelazną kurtyną dawała Rozgłośnia Polska RWE, było

podstawą budowania i umacniania oporu wobec totalitarnej władzy, a w konsekwencji upadku całego systemu.

SŁOWA KLUCZOWE

Rozgłośnia Polska RWE, Radio Wolna Europa, ks. Jerzy Popiełuszko, archiwum, audycja, radio

ABSTRACT

The kidnapping, death and funeral of Father Jerzy Popiełuszko in the fall of 1984 was an important topic of the Polish Section of Radio Free Europe (RWE) broadcasts. A search of broadcasts archived on the Polish Radio portal shows that from 19 October to 3 November 1984, RWE devoted both cyclical and special broadcasts to Father Popiełuszko's case, as well as broadcasting earlier reports (broadcasts) of, among other things, sermons, meditations, church services led by Father Jerzy Popiełuszko, and also of his the funeral Mass. Among the materials prepared by RWE journalists are radio informational, journalistic and mixed genres. An important position among the programmes broadcast to Poland were the correspondences of RWE collaborators from all over the world. The listeners of Polish

Section of RWE were informed on an ongoing basis and in an objective and exhaustive manner about the kidnapping, murder and funeral of Father Jerzy Popiełuszko. They could learn the opinions not only of RWE editors, but also of important figures and observers from all over the world. The sense of freedom in the air, which the Poles imprisoned behind the Iron Curtain were given

by the Polish section of the RWE broadcaster, was the basis for building and strengthening resistance against totalitarian rule, and ultimately for the downfall of the entire system.

KEYWORDS

Polish broadcaster RWE, Radio Free Europe, Father Jerzy Popiełuszko, archive, broadcast, radio

Audycje Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa¹ przez kilkadziesiąt lat stanowiły dla milionów Polaków jedyne źródło prawdziwej informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie, przyczyniając się w ten sposób do umocnienia polskich dążeń wolnościowych. Tak było również jesienią 1984 roku, gdy trzech funkcjonariusze MSW uprowadzili i brutalnie zamordowali ks. Jerzego Popiełuskę, kapłana „Solidarności”, upominającego się o godność i szacunek dla każdego człowieka, o prawdę i wolność w życiu publicznym. Brutalne zabójstwo popularnego kapłana, wyrażającego dążenia i nadzieje większości Polaków, było moralnym wstrząsem, które poruszyło nie tylko rodaków w kraju i na emigracji, ale odbiło się echem na całym świecie.

O życiu i śmierci ks. Popiełuszki, procesie jego morderców, a także o procesie beatyfikacyjnym napisano setki pozycji. Można powiedzieć, że o sprawie ks. Popiełuszki wiemy bardzo wiele, mimo że do dziś trwają spory o prawdziwość hipotez dotyczących jego porwania i zabójstwa, a także braku ostatecznej odpowiedzi na pytanie, kim byli najwyżej postawieni mocodawcy zabójców ks. Jerzego².

¹ O Sekcji Polskiej RWE zob. m.in. G. Adamczewski, *Radio Wolna Europa w okresach politycznych przełomów*, Wrocław 2011. L. Gawlikowski, *Radio Wolna Europa 1982–1987. Spojrzenie z dystansu*, „Zeszyty Historyczne” 158 (2006), s. 101–129. J. Hajdasz, *Szczekaczka czyli Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa*, Poznań 2006. P. Machcewicz, „*Monachijska menażeria*”. *Walka z Radiem Wolna Europa*, Warszawa 2007. A. Puddington, *Rozgłośnie wolności. Tryumf Radia Wolna Europa i radia Swoboda w zimnej wojnie*, Toruń 2009.

² Literatura przedmiotu jest ogromna. Zob. bibliografię w książce: E.K. Czaczkowska, T. Wiścicki, *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara-nadzieja-miłość. Biografia błogostawionego*, Warszawa 2017.

Niemal czterdzieści lat po śmierci ks. Jerzego Popiełuszki, a ponad trzydzieści od odzyskania wolności, w tym wolności badań naukowych wciąż w Polsce brakuje opracowań, dotyczących reakcji zachodnich mediów na morderstwo kapelana „Solidarności”. Szczególnie zaś analiz przekazów tak ważnych mediów jak sekcje polskie zachodnich stacji radiowych, które nadawały swe audycje z zagranicy na terytorium PRL – Rozgłośni Polskiej RWE, Sekcji Polskiej BBC, Sekcji Polskiej RFI czy Głosu Ameryki.

Tematem niniejszego artykułu jest analiza treści audycji emitowanych przez Rozgłośnię Polską RWE na temat ks. Jerzego Popiełuszki od jego uprowadzenia 19 października 1984 roku do dnia pogrzebu 3 listopada 1984 roku. A zatem przez szesnaście dni, które wstrząsnęły Polską. Analizą objęte zostały tylko te audycje, które poddane cyfryzacji znajdują się w archiwum wybranych audycji Rozgłośni Polskiej RWE na portalu internetowym Polskiego Radia polskieradio.pl³. Wybór został spowodowany ograniczeniami wywołanymi pandemią. Całe bowiem archiwum audycji Rozgłośni Polskiej RWE, po jej rozwiązaniu w 1994 roku, zostało przekazane do Archiwum Dokumentacji Mechanicznej⁴ (obecnie Narodowe Archiwum Cyfrowe), ale jego zbiór w interesującym nas temacie nie jest w NAC dostępny online⁵.

1. ROZGŁOŚNIA POLSKA RADIA WOLNA EUROPA

Już rok po tym, gdy w 1949 roku amerykański Narodowy Komitet na Rzecz Wolnej Europy powołał Radio Wolna Europa, zaczęto nadawać pierwsze audycje w języku polskim. Początkowo wysyłano je samolotem z USA do Frankfurtu nad Menem w Niemczech Zachodnich, skąd audycje nadawano na terytorium Polski. Uruchomienie Rozgłośni Polskiej RWE – Głosu Wolnej Polski – nastąpiło 3 maja 1952 roku. Jej siedziba znajdowała się odtąd w Monachium, a pierwszym dyrektorem został Jan Nowak-Jeziorański (funkcję tę pełnił do 1975 roku).

³ <https://www.polskieradio.pl/68,Radia-Wolnosc> (18.12.2020).

⁴ O audycjach Rozgłośni Polskiej RWE w archiwach zob. *Wokół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Materiały konferencji naukowej*, red. W. Stępnik, Warszawa 2002.

⁵ <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl> (18.12.2020).

W okresie, który jest przedmiotem niniejszej analizy⁶, dyrektorem Rozgłośni Polskiej RWE był Zdzisław Najder (w latach 1982–1987)⁷. Rozgłośnia Polska RWE nadawała program przez kilkanaście godzin na dobę, powtarzając część programów kilkakrotnie po to, by dotarły do jak największej liczby słuchaczy, gdyż audycje były zagłuszane przez specjalne urządzenia instalowane przez władze komunistycznej Polski. Do najpopularniejszych audycji Rozgłośni Polskiej RWE niezmiennie od lat należały: „Fakty, wydarzenia, opinie” – codzienna, trzydziestominutowa audycja o charakterze publicystycznym, omawiająca i komentująca sprawy krajowe i międzynarodowe, nadawana w latach 1960–1994 oraz „Panorama dnia” – dłuższa, bo czterdziestominutowa, która była dźwiękowym magazynem aktualności, złożonym z materiałów korespondentów zagranicznych RWE, a także materiałów publicystycznych, połączona z muzyką, emitowana w latach 1959–1994. Inne popularne audycje tego okresu to m.in.: „Przy kawiarnianym stoliku”, której autorem był Tadeusz Nowakowski, pisarza i publicysta (emitowana w latach 1977–1993); „Na czerwonym indeksie” (1956–1988) audycja literacka, prezentująca utwory literatury polskiej i światowej, które z powodu cenzury nie mogły w druku ukazać się w Polsce; „Z życia polskiej emigracji”, program nadawany w latach 1984–1990⁸, a także audycje zapoczątkowane w okresie kierowania redakcją przez Zdzisława Najdera – „Polska jaka może być” pod red. Danuty Drzewińskiej czy „Gość z Kraju”⁹. Z dużego grona pracowników i jeszcze większej grupy współpracowników wymienić w tym okresie należy takie osoby jak: Tadeusz Nowakowski, Alina Grabowska, Włodzimierz Odojewski, Włada Majewska, Andrzej Krzeczunowicz, Zygmunt Jabłoński¹⁰.

O słuchalności w omawianym okresie Rozgłośni Polskiej RWE można wnioskować na podstawie dwóch dostępnych badań. W PRL badania takie prowadził

⁶ O latach 1983–1989 zob. G. Adamczewski, *Radio Wolna Europa w okresach politycznych przełomów*, Wrocław 2011, s. 143–162.

⁷ Zob. J. Pawelec, P. Szeliga, *Nadgonić czas... Wywiad rzeka ze Zdzisławem Najderem*, Warszawa 2014, s. 493–536. *Autoportret zbiorowy. Wspomnienia dziennikarzy polskich na emigracji z lat 1945–2002*, red. W. Piątkowska-Stepaniak, Opole 2003, s. 81–89. L. Gawlikowski, *Radio Wolna Europa 1982–1987. Spojrzenie z dystansu*, „Zeszyty Historyczne” 158 (2006), s. 101–129.

⁸ <https://www.polskieradio.pl/68/792> (8.01. 2021). J. Hajdasz, *Szczekaczka, czyli Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa*, dz. cyt, s. 67–72.

⁹ J. Pawelec, P. Szeliga, *Nadgonić czas...*, dz. cyt., s. 528–530.

¹⁰ J. Hajdasz, *Szczekaczka, czyli Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa*, dz. cyt, s. 89–93. Por. J. Semelin, *Wolność w eterze*, Lublin 1999, s. 73–78.

sporadycznie, poufnie i tylko do wiadomości najwyższych władz OBOP, czyli Ośrodka Badań Opinii Publicznej, wówczas usytuowany przy TVP. Trudno jednakże przyjąć, że wyniki te są w pełni wiarygodne, gdyż z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że część ankietowanych bała się przyznać do słuchania „wrogiej” ideologicznie stacji radiowej. Niemniej z tego sondażu wynika, że we wrześniu 1984 roku słuchanie polskich audycji w RWE deklarowało 12 proc. dorosłych Polaków, a w listopadzie 1984 roku już 18 proc. Ten wzrost OBOP tłumaczył zainteresowaniem śmiercią ks. Jerzego Popiełuszki¹¹. Inne dane przynosi badanie utworzonego przez Amerykanów Wschodnioeuropejskiego Instytutu Badań Reakcji i Opinii (East European Audience and Opinion Research Division, EEAOR). Według EEAOR na przełomie 1984 i 1985 roku Rozgłośni Polskiej RWE miało słuchać aż 63 proc. Polaków, co zdaniem Jolanty Hajdasz jest wartością błędną – zawyżoną, wynikającą z błędnej metodologii badań¹².

Niemniej z tego sondażu wynika, że we wrześniu 1984 roku słuchanie polskich audycji w RWE deklarowało 12 proc. dorosłych Polaków, a w listopadzie 1984 roku już 18 proc. Ten wzrost OBOP tłumaczył zainteresowaniem śmiercią ks. Jerzego Popiełuszki

2. OD PORWANIA DO POGRZEBU KS. JERZEGO POPIEŁUSZKI

Zabójstwo ks. Jerzego Popiełuszki było jedną z największych zbrodni politycznych w PRL. 19 października 1984 roku po Mszy św. odprawionej o godz. 18.00 w kościele Świętych Polskich Braci Męczenników w Bydgoszczy ks. Popiełuszko poprowadził nabożeństwo różańcowe i wygłosił do niego medytację¹³. Było to ostatnie modlitewne spotkanie ks. Popiełuszki z wiernymi. W drodze powrotnej do Warszawy został uprowadzony przez trzech funkcjonariuszy MSW – Grzegorza

¹¹ J. Hajdasz, *Szczekaczka, czyli Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa*, dz. cyt., s. 258–259.

¹² J. Hajdasz, *Szczekaczka, czyli Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa*, dz. cyt., s. 268–276.

¹³ Zob. m.in. E.K. Czaczkowska, T. Wiścicki, *Ksiądz Jerzy Popiełuszko*, dz. cyt., s. 295–358; G. Sikorska, *Prawda warta życia. Ks. Jerzy Popiełuszko*, Londyn 1985, s. 84–98.

Piotrowskiego, Leszka Pękałę i Waldemara Chmielewskiego. Został przez nich bestialsko pobity i z przywiązaniem do nóg workiem wypełnionym kamieniami wrzucony (nie wiadomo czy w tym momencie żył) do zalewu na Wiśle koło Włocławka. Informacja o porwaniu ks. Popiełuszki dotarła na plebanię kościoła św. Stanisława Kostki w Warszawie, gdzie był wikariuszem, nazajutrz, 20 października o godz. 10.00. Od tej chwili w żoliborskim kościele zaczęli się gromadzić ludzie, którzy dzień i noc czuwali, modląc się o powrót ks. Jerzego. 27 października szef MSW gen. Czesław Kiszczak ogłosił w telewizji, iż porwania dokonali trzej funkcjonariusze MSW. 30 października z Wisły koło Włocławka wyłowiono zwłoki ks. Popiełuszki. W kościele na Żoliborzu informację tę podali po wieczornej Mszy św. ok. godz. 20.00 ks. Andrzej Przekaziński i ks. Feliks Folejewski. 3 listopada odbył się pogrzeb ks. Jerzego Popiełuszki, w którym udział wzięło, według różnych szacunków, od kilkuset tysięcy do około miliona osób.

3. AUDYCJE O KS. JERZYM POPIEŁUSZCE MIĘDZY 19 PAŹDZIERNIKA A 3 LISTOPADA 1984

Kwerenda audycji Rozgłośni Polskiej RWE na portalu Polskiego Radia przyniosła kilkanaście wyników – audycji na temat ks. Jerzego Popiełuszki od porwania 19 października do pogrzebu 3 listopada 1984 roku. Można je podzielić na trzy grupy: audycje cykliczne, audycje specjalne oraz relacje (transmisje) z kazań, medytacji i nabożeństw prowadzonych przez ks. Popiełuszkę (do 19 października), a także kazania o nim (po 19 października 1984 roku).

3.1. Audycje cykliczne

3.1.1. „Panorama dnia”

W archiwum Polskiego Radia znajdują się cztery programy tej sztandarowej audycji publicystycznej Rozgłośni Polskiej RWE, poświęcone ks. Jerzemu Popiełuszce. Zostały wyemitowane 30 i 31 października oraz 1 i 3 listopada.

W audycji, nadanej 30 października¹⁴ pod redakcją Wacława Pomorskiego, materiałem informacyjnym i publicystycznym poświęconym śmierci ks.

¹⁴ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/347002,Panorama-dnia-cz186m> czas 32 min. 03 sek. (2.01.2021).

Popiełuszki – „ofiary państwowego terroryzmu”, towarzyszyła żałobna muzyka. Pierwszy materiał dźwiękowy stanowił fragment kazania ks. Popiełuszki z Mszy św. za Ojczyznę 26 grudnia 1982 roku, w którym kapłan cytował Jana Pawła II o wolności, mówiąc przy tym, że czyni to nie po to, by siać niepokój społeczny, ale po to aby „wyciągnąć naukę, że ziarno troski o dom ojczysty, rzucone w polską glebę w sierpniu 1980 roku, podlane krwią, łzami, cierpieniem i bólem naszych sióstr i braci, w ostatnim roku musi przynieść dobre owoce. Musi wyrosnąć w potężne drzewo wolności i sprawiedliwości”. Następnie lektor RWE odczytał oficjalny komunikat władz PRL o wyłowieniu ze zbiornika na Wiśle zwłok ks. Popiełuszki, po czym wyemitowano nagranie dźwięku z kościoła św. Stanisława Kostki, rejestrującego reakcję ludzi na wiadomość o tym, że ks. Jerzy nie żyje. Lektor odczytał również apel przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Lecha Wałęsy do społeczeństwa polskiego (dwukrotnie podkreślano, że tekst był tłumaczony z języka angielskiego) w sprawie „milczącej żałoby” po śmierci ks. Popiełuszki, która powinna być znakiem nadziei oraz stworzyć warunki do podjęcia dialogu przez władze państwowe PRL i struktury „Solidarności”, Tymczasową Komisję Koordynacyjną przy uczestnictwie Konferencji Episkopatu Polski, i z błogosławieństwem Jana Pawła II. W następnym materiale dźwiękowym lektor przeczytał fragment listu prymasa Józefa Glempa do rodziców ks. Jerzego – Marianny i Władysława Popiełuszków.

Kwerenda audycji Rozgłośni Polskiej RWE na portalu Polskiego Radia przyniosła kilkanaście wyników – audycji na temat ks. Jerzego Popiełuszki od porwania 19 października do pogrzebu 3 listopada 1984 roku. Można je podzielić na trzy grupy: audycje cykliczne, audycje specjalne oraz relacje (transmisje) z kazań, medytacji i nabożeństw prowadzonych przez ks. Popiełuszkę (do 19 października), a także kazania o nim (po 19 października 1984 roku).

Dużą część audycji zajęły korespondencje współpracowników RWE – Marka Lehnerta z Rzymu, Macieja Morawskiego z Paryża, anonimowej osoby z Londynu oraz Piotra Kobylińskiego z Nowego Jorku i Jacka Kalabińskiego również z Nowego Jorku. W korespondencjach obok głosów oburzenia bestialskim morderstwem ks. Popiełuszki, żądań surowego ukarania morderców, znalazły się wyrazy solidarności i poparcia dla narodu polskiego. W tym duchu w korespondencji Piotra Kobylińskiego wypowiadał się Jan Kaszuba, prezes Kongresu Polonii Kanadyjskiej oraz Alojzy Mazewski, prezes Kongresu Polonii Amerykańskiej („domagamy się podjęcia przez władze nowej inicjatywy bezzwłocznego i najsurowszego ukroczenia samowoli wszechpotężnego aparatu tzw. bezpieczeństwa”). Z kolei prof. Zbigniew Brzeziński, były doradca prezydenta USA Jimmego Cartera wyraził nadzieję, że ta „haniebna śmierć” będzie miała także pozytywne znaczenie dla przyszłości narodu, walczącego o wolność i niezawisłość, gdyż w zaistniałej sytuacji są konieczne pozytywne kroki władz PRL wobec narodu (np. amnestia dla więźniów politycznych), co w konsekwencji może być szansą dla całej Europy centralnej.

Natomiast Jacek Kalabiński w korespondencji z Nowego Jorku przytoczył nagranie z oficjalnym oświadczeniem rzeczniczki Departamentu Stanu USA, w którym amerykańska administracja domagała się kary dla sprawców morderstwa.

Również kolejne wydanie „Panoramy dnia”, 31 października, pod redakcją Pawła Trzyńskiego (właściwie: Aleksandra Zygmunta Menharda) w całości poświęcone było ks. Popiełuszce. Wśród wiadomości, korespondencji, wypowiedzi i oświadczeń z kraju i ze świata były m.in. nagrane słowa Jana Pawła II, nawiązujące do śmierci ks. Jerzego, a wypowiedziane do polskich pielgrzymów w Watykanie; odczytane przez lektora oświadczenia: ks. Henryka Jankowskiego (fragment), rządu polskiego na uchodźstwie, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Wielkiej Brytanii. Były korespondencje Jerzego Różalskiego z Detroit i Piotra Kobylińskiego z Nowego Jorku. W tej ostatniej powtórzono nadane dzień wcześniej wypowiedzi Alojzego Mazewskiego, prezesa Kongresu Polonii Amerykańskiej, Jana Kaszuby, prezesa Kongresu Polonii Kanadyjskiej oraz prof. Zbigniewa Brzezińskiego.

Podobnie 1 listopada, w dzień Wszystkich Świętych najważniejszym tematem „Panoramy dnia”, wydawanej przez Wacława Pomorskiego¹⁵, była śmierć

¹⁵ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/307578,Panorama-dnia-cz190>, czas 24 min., 49 sek. (8.01.2021). <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/307579,Panorama-dnia-cz191>, czas 23 min. 56 sek. (8.01.2021).

i planowany pogrzeb ks. Jerzy Popiełuszki. W magazynie informowano m.in. o tym jak Polacy upamiętniali śmierć ks. Jerzego (m.in. informowano o 10 000 osób czuwających przy kościele św. Stanisława Kostki, oświadczeniu Senatu UW). Odtworzono m.in. fragment wypowiedzi Jana Pawła II do polskich pielgrzymów Watykanie. W korespondencji z Rzymu (bez nazwiska korespondenta) poinformowano o oświadczeniach solidaryzujących się z narodem polskim, w tym Episkopatu Włoch („by ofiara życia, ból najbliższych i społeczeństwa stały się źródłem nowej sprawiedliwości i pokoju”) i włoskiej Akcji Katolickiej. Na język polski przetłumaczono wypowiedź prezydenta USA Ronalda Regana: „Cała Ameryka dzieli dziś smutek z narodem polskim z powodu tragicznej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki. Ksiądz Popiełuszko był szermierzem wartości chrześcijańskich i odważnym rzecznikiem sprawy wolności. Reprezentował on za życia najwyższe ideały godności ludzkiej, jego śmierć umocniła wszystkich miłujących pokój ludzi (...). Duch ks. Popiełuszki żyje nadal, a sumienie świata nie spocznie dokąd inspiratorom tej ohydnej zbrodni nie zostanie wymierzona sprawiedliwość”. Z Francji przekazano m.in. komentarz Bronisława Wildsteina, wówczas redaktora naczelnego paryskiego miesięcznika „Kontakt”. Andrzej Mietkowski z Paryża nadał wypowiedź Wiktora Niekrasowa, pisarza, współpracownika rosyjskiej Rozgłośni Radia Swoboda, a Marian Bagiński z Wiednia informował o austriackich reakcjach na wiadomość o zabiciu kapelana „Solidarności”. Z Londynu Tadeusz Kryśka-Karski nadał wypowiedź Edwarda Raczyńskiego, prezydenta RP na uchodźstwie, a Jan Bogatko z Kolonii informował o kilkusetosobowej demonstracji Polaków przed ambasadą PRL, wznoszących solidarnościowe hasła. Część audycji poświęcono także reakcjom świata na inny bestialski mord - zamach na życie Indiri Ghandii, premier Indii 31 października 1984 roku.

W dniu pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki, 3 listopada 1984 roku, „Panorama dnia” w całości poświęcona była zamordowanemu kapłanowi¹⁶. Program, pod redakcją Andrzeja Borowicza, rozpoczęło dźwiękowe sprawozdanie z tego „jak polski naród żegnał swego kaznodzieję”, obrońcę praw i godności ludzkiej – od 30 października, gdy ciało kapłana przewieziono do prosektorium w Białymstoku do 3 listopada, gdy złożono je w grobie na Żoliborzu. Lektor odczytał fragment

¹⁶ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/299748,Panorama-dnia-cz427>, www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/299749,Panorama-dnia-cz428m czas: część pierwsza 26 min, część druga 22 min. (8.01.2021).

kazania prymasa Józefa Glempa w czasie Mszy św. pogrzebowej, a także słowa innych osób, przemawiających w czasie pogrzebu m.in. Lecha Wałęsy, ks. Teofila Boguckiego, proboszcza parafii św. Stanisława Kostki, Karola Szadurskiego z Huty Warszawa, Andrzeja Szczepkowskiego, aktora. Głos zamordowanego kapłana odtworzono z taśmy magnetofonowej z fragmentem nagrania Mszy św. za Ojczyznę.

Dalszą część audycji wypełniły relacje korespondentów RWE na temat światowych rekcjach na śmierć ks. Popiełuszki - Piotra Kobylińskiego z Chicago (dwie korespondencje), Macieja Morawskiego z Paryża, Andrzeja Mietkowskiego również z Paryża, Jana Bogatko z Kolonii oraz z anonimowej osoby z Monachium. Informowano o tonie medialnych doniesień w tych krajach, potępieniu zbrodni przez m.in. działaczy politycznych, związkowych, polonijnych, żądaniu ukarania winnych, ale też o dywagacjach, kto poniesie karę za zabójstwo (Maciej Morawski z Paryża: „Wielu tutejszych obserwatorów zastanawia się jak daleko w PRL posunie się śledztwo dotyczące nowego skrytobójstwa. Czy poza policjantami karę też poniosą ich polityczni inspiratorzy?”) oraz o Mszach św. i modlitwach za zamordowanego kapłana (Piotr Kobyliński z Chicago o Zaduszkach w intencji ks. Jerzego urządzonych przez Polonię na skwerze „Solidarności” przed konsulatem PRL), a nawet o rodzącym się kulcie ks. Popiełuszki (Maciej Morawski z Paryża: „Kult młodego polskiego kapłana męczennika bardzo szybko postępuje naprzód. Jego uduchowiona twarz trafia ludziom do serca. Podziw budzą prasowe relacje o jego postawach i zachowaniu nacechowanym prostotą, prawdą, wiarą i gotowością ofiary”). Jan Bogatko w korespondencji telefonicznej z Kolonii donosił natomiast o liście otwartym Polonią do szefa bońskiej dyplomacji Hansa-Dietricha Genschera, postulującej odwołanie planowanej w tym czasie wizyty w Polsce.

Jedyną informacją w audycji, która nie miała związku z ks. Popiełuszką była nadana na jej zakończenie wiadomość o pogrzebie zamordowanej 31 października 1984 roku premier Indii Indiry Gandhi.

3.1.2. „Fakty – wydarzenia – opinie”

30 października, czyli w dniu ogłoszenia informacji o wyłowieniu z Wisły koło Włocławka ciała ks. Jerzego Popiełuszki, audycja publicystyczna „Fakty-wydarzenia-opinie”, pod redakcją Piotra Sawickiego, w dużej części była poświęcona

ks. Jerzemu¹⁷. „Najgorsze przeczucia się spełniły” – rozpoczął felieton Andrzej Krzczunowicz, od 1983 zastępca dyrektora Rozgłośni Polskiej RWE. Przedstawił mord na ks. Jerzym w szerszym kontekście historycznym, nazywając ofiarę męczennikiem. Autor felietonu nie miał wątpliwości, że ks. Popiełuszko jako „symbol godności ludzkiej, niezłomności i patriotyzmu” jest „teraz znacznie potężniejszy”, a jego pogrzeb będzie nie tylko pogrzebem męczennika, ale bohatera narodowego: „Będzie okazją do pokazania raz jeszcze, że siła narodu leży w solidarności i mocy duchowej, która jest zaprzeczeniem gwałtu i przemocy. Cały kraj pogrążył się w żałobie, ale jest to żałoba niosąca nadzieje, że ideały, których uosobieniem był ks. Jerzy Popiełuszko w końcu zwyciężą”. Piotr Sawicki (właściwie: Jeremi Sadowski) za artykułem w zachodnioniemieckiej gazecie „Kölner Stadt-Anzeiger” przedstawił trzy hipotezy dotyczące porwania i śmierci ks. Jerzego Popiełuszki¹⁸.

Następnym punktem programu był felieton „Arogancja i zakłamanie” Danuty Drzewińskiej, w którym autorka odsłoniła zakłamanie i manipulację polskich środków masowego przekazu, brak empatii, czyli współuczestniczenia w życiu i troskach ludzi, co z założenia, jak podkreśliła, jest zadaniem mediów. „Ani prasa, ani radio, ani telewizja nie poświęciły ani jednej notatki, ani jednej minuty czasu antenowego trosce czy też choćby zadumie nad losem człowieka, który padł ofiarą bezprzykładnej agresji. Władz PRL, w łonie których, jak same to przyznały, zrodziła się ciężka zbrodnia, nie stać na żaden ludzki odruch w stosunku do jednego ze współobywateli, więcej nawet nie stać na takt w stosunku do tych milionów Polaków, których uprowadzenie przez agentów służby bezpieczeństwa jednego z najpopularniejszych, najbardziej lubianych i otoczonych powszechnym szacunkiem duszpasterzy, wprowadziło w stan głębokiej depresji, bólu i przygnębienia” – mówiła Drzewińska. W felietonie podała przykłady zastraszania przez policję polityczną ludzi, którzy w zakładach pracy pragnęli czy to wspólnie modlić się w intencji zamordowanego kapłana czy domagali się wyjaśnienia sprawy i ukarania morderców.

¹⁷ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/307550,Fakty-wydarzenia-opinie-cz0118>, czas 21 min 03 sek. (9.01.2021).

¹⁸ Pierwsza zakłada plan władz PRL, pokrzyżowany przez nieoczekiwaną ucieczkę Waldemara Chrostowskiego; druga mówiła o tym, że uprowadzenie księdza przeprowadziło KGB, chcąc zahamować proces dogadywania się władz PRL z opozycją; trzecia hipoteza wskazywała na prowokację w łonie władz PRL, która pozwalała występować gen. Wojciechowi Jaruzelskiemu jako rzecznikowi ładu i porządku.

W drugiej części audycji¹⁹ znalazły się komentarz i korespondencje ze świata do innych wydarzeń dnia, ale na zakończenie programu powrócono do sprawy zabójstwa ks. Popiełuszki. Marek Olsienkiewicz przedstawił głosy zachodnich komentatorów, które ukazały się w prasie porannej i popołudniowej, a zatem jeszcze sprzed ogłoszenia przez władze PRL informacji i wyłowieniu zwłok ks. Jerzego. Redaktor Olsienkiewicz streścił komentarze z prasy m.in. brytyjskiej („The Times”), francuskiej („Le Monde”), niemieckiej („Die Welt”), belgijskiej („Le Soir”). „Porwany i przypuszczalnie zamordowany” – te dwa określenia znajdowały się niemal we wszystkich tytułach. Jedynie belgijski dziennik podał inny wariant wydarzeń, według którego ks. Jerzy miałby być uprowadzony przez KGB poza granice Polski. Zachodni obserwatorzy komentując sytuację społeczną i polityczną wywołaną porwaniem popularnego w Polsce kapłana, przewidywali, że władze PRL dokonają rewizji relacji z Kościołem. Dziennik „Die Welt” zastanawiał się jak daleko gen. Wojciech Jaruzelski może posunąć się w wyjaśnianiu podłoża zbrodni, słusznie przewidując, że raz jeszcze ukaże się „drobne pionki”, by chronić ich wysoko postawionych mocodawców. W związku zaś z planowaną w Warszawie wizytą wicekanclerza i ministra spraw zagranicznych RFN Hansa-Dietricha Genschera dziennik podkreślał, iż rozsądek nakazuje przesunąć ją na inny termin, gdyż udawanie się do Warszawy obecnie „niesie ryzyko przekazu jakoby nic się nie stało”.

3.1.3. „Jak kształtowała się Solidarność”

W analizowanym okresie postacią ks. Jerzego Popiełuszki, kapelana „Solidarności”, niosącego pomoc duchową, wsparcie moralne i materialne prześladowanym działaczom związku, zdelegalizowanego w stanie wojennym, była także obecna w cyklicznej audycji „Jak kształtowała się Solidarność”²⁰. W zbiorach archiwalnych znajduje się dwuczęściowa audycja z datą emisji 19 października 1984 roku²¹, na którą złożyły się nagrania rozważań różańcowych, jakie ks. Jerzy Popiełuszko wygłosił tego dnia w kościele pod wezwaniem Świętych Polskich Braci Męczenników

¹⁹ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/307551,Fakty-wydarzenia-opinie-cz0119>, czas 28 min 15 sek. (9.01.2021).

²⁰ <https://www.polskieradio.pl/68/792#>

²¹ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/297092,Jak-ksztaltowala-sie-Solidarnosc-cz003>, czas 16 min. 20 sek.; <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/297093,Jak-ksztaltowala-sie-Solidarnosc-cz004>, czas 32 min. 40 sek.(16.01.2021).

w Bydgoszczy, a także wcześniejsze nagrania kazań, pieśni i modlitw za Ojczyznę oraz prześladowanych w czasie Mszy św. za Ojczyznę w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie, które odprawiał ks. Jerzy Popiełuszko.

Natomiast datę emisji 3 listopada 1984 roku noszą dwa długie, bo liczące 84 min. 12 sek.²² oraz 83 min.²³ nagrania z pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki. Zawierają m.in. nagrania homilii wygłoszonej przez prymasa Józefa Glempa, przemówienia Lecha Wałęsy, ks. Teofila Boguckiego, ks. Ryszarda Rumianka, inż. Karola Szadurskiego, Andrzeja Szczepkowskiego, lekarza Mariana Jabłońskiego czy pielęgniarki Elżbiety Murowskiej. Są tu także fragmenty kazań ks. Jerzego Popiełuszki.

3.2. Audycje specjalne

3.2.1. „Niezlomny wikary kościoła św. Stanisława”

W dniu pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki, 3 listopada 1984 roku, Rozgłośnia Polska RWE nadała specjalną audycję poświęconą zamordowanemu kapłanowi²⁴. Jego mogiła jest „zagrozeniem dla wszystkich, którzy depczą wolność” – mówił red. Wacław Pomorski, który opracował audycję. Program nazwany „refleksyjnym” miał charakter słowno-muzyczny. Złożyły się na niego żałobna muzyka, m. in. Fryderyka Chopina, poezja - czytane przez lektorów wiersze m.in. „Pacierz za zmarłych” Artura Oppmana, „A Ty, Boże, który z wysokości” Juliusza Słowackiego, a także odtworzone z taśmy dźwiękowej fragmenty kazań ks. Popiełuszki i wspomnienia o nim.

Swój felieton odczytał Tadeusz Nowakowski. W podniosłym tonie, idąc „w wyobraźni” za trumną” ks. Jerzego Popiełuszki – „żołnierza sprawy polskiej” i „pięknego Polaka” – wygłosił jego pożegnanie. „Z tej śmierci tak bolesnej, tak podstępnej rodzi się protest w obronie praw człowieka” – mówił, przewidując, że legenda tego „pięknego Polaka” będzie rosła z roku na rok, a z „jego ofiary wyrosła złota pszenica wolności”.

W audycji nadano także fragment przemówienia Jana Pawła II do Polaków podczas audiencji w Rzymie, w którym nawiązał do śmierci kapłana z Żoliborza.

²² <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/298632,Jak-ksztaltowala-sie-Solidarnosc-cz348>, czas 84 min 12 sek. (15.01.2021).

²³ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/347052,Jak-ksztaltowala-sie-Solidarnosc-cz349>, czas 83 min. (15.01.2021).

²⁴ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/299746,Ks-Jerzy-Popieluszko-niezlomny-wikary-Kosciola-sw-Stanislaw-Kostki-w-Warszawie>, czas 26 min. i 43 sek. (15.01.2021).

Lektor odczytał fragment wywiadu z ks. Jerzym Popiełuszko, jaki został wydrukowany w londyńskim czasopiśmie „Puls”. Głos ks. Jerzego zabrzmiał natomiast w nagraniu z 30 maja 1982 roku, gdy w czasie Mszy św. za Ojczyznę modlił się do Matki Bożej tzw. Litanią „Solidarności”, jaka powstała w jednym z obozów dla internowanych. Modlitwę za ks. Jerzego, ułożoną przez siebie odczytał ks. Sebastian Koszut, Czech, który studiował z ks. Jerzym w seminarium warszawskim. Audycję zakończyła pieśń „My chcemy Boga”, odśpiewana podczas jednej z Mszy św. za Ojczyznę w świątyni św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu.

Wcześniej, bo 28 października na falach RWE nadano inną, specjalną audycję przygotowaną przez Janusza Marchwińskiego „W intencji Ojczyzny. Za tych, którzy cierpią...”²⁵, poświęconą Mszom św. za Ojczyznę, które raz w miesiącu, w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie, odprawiał ks. Jerzy Popiełuszko. Na audycję wyemitowaną złożyły się fragmenty kazań ks. Jerzego, a także fragment kazania ks. Piotra Skargi, recytacje wierszy oraz muzyka.

3.3. Inne audycje

Poza audycjami przygotowywanymi przez dziennikarzy RWE na temat ks. Jerzego Popiełuszki w analizowanym archiwum są także wcześniejsze relacje (transmisje) kazań czy rozważań²⁶ ks. Jerzego Popiełuszki podczas nabożeństw prowadzonych w kościele w Warszawie, czy w Bydgoszczy. Są także trzy relacje (transmisje), o różnej długości,²⁷ z kościoła św. Stanisława Kostki w Warszawie 30 października

²⁵ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/325348,W-intencji-Ojczyzny-Za-tych-ktorzy-cierpia> 01.01.1900 czas 52 min. 51 sek. (15.01. 2021) W opisie nie podano daty (jest: 01.01.1900).

²⁶ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/325756,Modlitewne-spotkanie-duszpasterstwa-ludzi-pracy> ; data emisji 19 października 1984 rok, czas 3 min. 42 sek. (15.01.2021). To modlitewne spotkanie ks. Jerzy Popiełuszko prowadził w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie, dlatego data nagrania nie pokrywa się, oczywiście, z datą emisji.; <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/296355,Ostatnia-msza-ks-Jerzego-Popieluszki>, czas 3 min. 42 sek. (16.01.2021).W opisie nagrania podano właściwie – jest to medytacja (w czasie nabożeństwa różańcowego) prowadzona przez ks. J. Popiełuskę po Mszy św.

²⁷ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/325757,Ogloszenie-informacji-o-znalezieniu-zwlok-ks-Jerzego-Popieluszki>, czas 56 min. 56 sek. (15.01.2021) <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/296357,Relacja-na-temat-zabojstwa-ksiedza-Jerzego-Popieluszki>, czas 26 min. 24 sek. (16.01.2021). <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/325764,Ogloszenie-informacji-o-znalezieniu-zwlok-ks-Jerzego-Popieluszki>, czas 14 min. 37 sek. (16.01.2021).

1984 roku, gdy o godz. 20 ks. Andrzej Przekaziński i ks. Feliks Folejewski ogłosili, że z Wisły koło Włocławka wyłowiono ciało ks. Popiełuszki. Na nagraniach słyhać płacz, szloch, krzyk, a potem słowa modlitwy za ks. Jerzego, tłumaczenie przez duchownych sensu życia i śmierci oraz sensu słów modlitwy „Ojcze nasz”.

W zbiorach archiwalnych na portalu polskieradio.pl znajdują się także audycje albo pojedyncze nagrania, którym – jak wynika z analizy – w opisach błędnie przypisano emisję między 19 października a 3 listopada 1984 roku.

4. NIEŚCISŁOŚCI

W zbiorach archiwalnych na portalu polskieradio.pl znajdują się także audycje albo pojedyncze nagrania, którym – jak wynika z analizy – w opisach błędnie przypisano emisję między 19 października a 3 listopada 1984 roku. Datę 28 października 1984 nosi nagranie, o którym w opisie czytamy: „Homilia ks. doc. Antoniego Lewka – z Akademii Teologii Katolickiej – na temat: »Panowanie Chrystusa w narodzie polskim«, wygłoszona po śmierci ks. Jerzego Popiełuszki w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie”²⁸. Tymczasem nagranie zawiera dwa kazania ks. Lewka. Pierwsze zostało wygłoszone w uroczystość Wszystkich Świętych, czyli 1 listopada 1984 roku, o czym wprost mówi kaznodzieja. Drugie kazanie ks. Lewek wygłosił 25 listopada 1984 roku i to ono nosiło tytuł: „Panowanie Chrystusa w narodzie polskim”. W tym nagraniu jest także dźwięk rejestrujący reakcję ludzi w kościele na Żoliborzu na wieść o wyłowieniu ciała ks. Jerzego. Lektor podaje błędną datę: 28 października 1984, gdy w rzeczywistości nastąpiło to 30 października 1984 roku. Podobnie błędną datę emisji przypisano kazaniu ks. Antoniego Lewka, jaką wygłosił w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie na temat męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki, przewidując, że przejdzie on

²⁸ [https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/296332,Homilia-ku-czci-ks-Jerzego-Popieluszki czas 30 minut 17 sek.;](https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/296332,Homilia-ku-czci-ks-Jerzego-Popieluszki%20czas%2030%20minut%2017%20sek.;) Błąd w nazwisku ks. Antoniego Lewka. (16.01.2021).

do historii Kościoła obok takich postaci jak św. Wojciech, św. Stanisław i św. Maksymilian Kolbe²⁹.

Również jednemu z nagrań³⁰ ogłoszenia w kościele na Żoliborzu informacji o wyłowieniu ze zbiornika na Wiśle zwłok kapłana, co stało się 30 października 1984 roku, przypisano także błędnie datę 28 października.

Podobnie nagranie z nabożeństwa różańcowego 19 października 1984 w Bydgoszczy, o czym mówi lektor na nagraniu, w opisie zidentyfikowano jako modlitewne spotkanie duszpasterstwa ludzi pracy w kościele św. Stanisława Koski w Warszawie³¹.

5. WNIOSKI

Szesnaście dni od porwania ks. Jerzego Popiełuszki do jego pogrzebu, czyli od 19 października do 3 listopada 1984 roku były dla zdecydowanej większości Polaków czasem szczególnym, którego przeżywanie utrudniał brak dostępu do informacji nieocenzurowanych i nie zmanipulowanych przez reżimowe media, uprawiające propagandę zgodnie z wytycznymi PZPR³². Brak dostępu do informacji obiektywnych i komentarzy niezależnych publicystów od 1952 roku wypełniała Polakom za żelazną kurtyną Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa. Również w omawianym okresie poprzez swoich korespondentów zbierała informacje z Polski i ze świata, by następnie przekazać je do kraju. Dzięki temu w październiku i listopadzie 1984 roku Polacy mogli dowiedzieć się m.in. o reakcjach rodaków w kraju na wiadomość o mordzie dokonanym na ks. Jerzym Popiełuszce przez funkcjonariuszy policji politycznej PRL, a także o reakcji na ten mord zachodniego, wolnego świata. Na falach RWE Polacy mogli usłyszeć kazania ks. Jerzego

²⁹ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/296364,Ksiadz-Popieluszko-przejdzie-do-historii-Kosciola>, czas 14 min. 18 sek. (16.01.2021). Kazaniu przypisano datę 28 października, gdy mogło być ono wygłoszone co najmniej po wyłowieniu ciała ks. Popiełuszki z Wisły, co stało się 30 października 1984 roku.

³⁰ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/296363,Ogloszenie-z-ambony-o-zamordowaniu-ks-Popieluszki>, czas 13 min. 43 sek. W opisie podano błędnie nazwisko ks. Feliksa Folejewskiego (jest: Cholejewski) (16.01.2021).

³¹ <https://www.polskieradio.pl/68/2461/Audio/325756,Modlitewne-spotkanie-duszpasterstwa-ludzi-pracy>, czas 3 min 42 sek. (19.01.2021).

³² Zob. M. Kindziuk, *Wizerunek medialny ks. Jerzego Popiełuszki w polskiej prasie w latach 1980–1984*, Warszawa 2014.

Popiełuszki głoszone m.in. podczas Mszy św. za Ojczyznę, rozważania podczas nabożeństw za cierpiących i prześladowanych przez władze PRL, a wreszcie usłyszeć relacje z pogrzebu kapelana „Solidarności”.

Sprawa porwania, śmierci i pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki była bowiem, w analizowanym okresie, tematem wielu audycji Rozgłośni Polskiej RWE. Można przypuszczać, że dużo częściej niż wskazuje wynik przeprowadzonej kwerendy. Dlaczego?

W październiku i listopadzie 1984 roku Polacy mogli dowiedzieć się m.in. o reakcjach rodaków w kraju na wiadomość o mordzie dokonanym na ks. Jerzym Popiełuszce przez funkcjonariuszy policji politycznej PRL, a także o reakcji na ten mord zachodniego, wolnego świata. Na falach RWE Polacy mogli usłyszeć kazania ks. Jerzego Popiełuszki głoszone m.in. podczas Mszy św. za Ojczyznę, rozważania podczas nabożeństw za cierpiących i prześladowanych przez władze PRL, a wreszcie usłyszeć relacje z pogrzebu kapelana „Solidarności”.

W cyfrowym archiwum audycji Rozgłośni Polskiej RWE na portalu Polskiego Radia znajduje się bowiem jedynie część tych audycji. Na około 1400 zarchiwizowanych wydań codziennej publicystycznej audycji „Panorama dnia” tylko pięć pochodzi z 1984 roku (z tego cztery dotyczą analizowanego tematu). Jeszcze mniej jest audycji sztandarowego cyklu publicystycznego pt. „Fakty-wydarzenia-opinie”, bo jedynie około 400, z tego trzy z roku 1984 (jedna dotyczy tematu ks. Jerzego Popiełuszki).

Jeżeli w analizowanym okresie każda z zarchiwizowanych audycji zawiera wiadomości na temat ks. Jerzego Popiełuszki, to można z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć, że takie informacje znajdowały się we wszystkich audycjach obu cykli, a zatem codziennie od 19 października do 3 listopada. Jest to

zrozumiały z uwagi na wagę wydarzeń i zainteresowanie nimi nie tylko Polaków w kraju, ale na całym świecie.

Z przeprowadzonej kwerendy wynika także, że sprawie ks. Popiełuszki poświęcono audycje cykliczne, audycje specjalne oraz emitowano relacje (transmisje) m.in. kazań, rozważań, nabożeństw, prowadzonych przez ks. Jerzego Popiełuszkę, a po jego porwaniu relacje z modlitewnego czuwania w kościele św. Stanisława Kostki oraz z Mszy św. pogrzebowej kapelana „Solidarności”.

Wśród materiałów przygotowanych przez dziennikarzy RWE są takie, które należą do radiowych gatunków informacyjnych (korespondencje, relacje, sprawozdania), jak i publicystycznych (felietony, komentarze) czy pogranicznych (krótkie wywiady)³³. Ważnym radiowym gatunkiem dziennikarskim w programach Rozgłośni Radiowej RWE były korespondencje ze świata. Rozgłównia dysponowała rozbudowaną sieć współpracowników, którzy na bieżąco przekazywali do redakcji w Monachium istotne informacje z całego świata. To dlatego np. fragmenty z rozważań różańcowych, jakie ks. Jerzy Popiełuszko wygłosił 19 października 1984 roku w Bydgoszczy, mogły być nadane z Monachium jeszcze tego samego dnia późnym wieczorem.

Analiza audycji Rozgłośni Polskiej RWE, dostępnych na portalu polskieradio.pl, na temat ks. Jerzego Popiełuszki pozwala wyciągnąć wniosek, że słuchacze tej stacji byli na bieżąco oraz w sposób obiektywny i wyczerpujący informowani o tragicznych wydarzeniach w Polsce jesienią 1984 roku. Mogli zapoznać się z komentarzami i opiniami nie tylko redaktorów RWE, ale ważnych postaci i obserwatorów z całego świata.

³³ Zob. K. Wolny-Zmorzyński, A. Kaliszewski, W. Furman, *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*, Warszawa 2009.

Analiza audycji Rozgłośni Polskiej RWE, dostępnych na portalu polskieradio.pl, na temat ks. Jerzego Popiełuszki pozwala wyciągnąć wniosek, że słuchacze tej stacji byli na bieżąco oraz w sposób obiektywny i wyczerpujący informowani o tragicznych wydarzeniach w Polsce jesienią 1984 roku. Mogli zapoznać się z komentarzami i opiniami nie tylko redaktorów RWE, ale ważnych postaci i obserwatorów z całego świata. To poczucie wolności w eterze, którą Polakom uwięzionym za żelazną kurtyną dawała Rozgłosnia Polska RWE, było podstawą budowania i umacniania oporu wobec totalitarnej władzy, a w konsekwencji upadku całego systemu.

Niniejszy artykuł traktuję jako zarys tematu i wstęp do szerszych badań na temat informowania Polaków przez Rozgłosnię Polską RWE o sprawie porwania, zabójstwa i pogrzebu, a także o procesie morderców ks. Jerzego Popiełuszki.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Audycje Rozgłośni Polskiej RWE na portalu polskieradio.pl od 19 października do 3 listopada 1984 roku.

Opracowania

- Adamczewski G., *Radio Wolna Europa w okresach politycznych przełomów*, Wrocław 2011.
- Autoportret zbiorowy. Wspomnienia dziennikarzy polskich na emigracji z lat 1945–2002*, red. W. Piątkowska-Stepaniak, Opole 2003.
- Czaczkowska E. K., Wiścicki T., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara-nadzieja-miłość. Biografia błogosławionego*, Warszawa 2017.
- Gawlikowski L., *Radio Wolna Europa 1982–1987. Spojrzenie z dystansu*, „Zeszyty Historyczne” 158 (2006), s. 101–129.
- Hajdasz J., *Szczekaczka czyli Rozgłosnia Polska Radia Wolna Europa*, Poznań 2006.
- Machcewicz P., *„Monachijska menażeria”. Walka z Radiem Wolna Europa*, Warszawa 2007.
- Kindziuk M., *Wizerunek medialny ks. Jerzego Popiełuszki w polskiej prasie w latach 1980–1984*, Warszawa 2014.
- Pawelec J., Szeliga P., *Nadgonić czas...Wywiad rzeka ze Zdzisławem Najderem*, Warszawa 2014.
- Semelin J., *Wolność w eterze*, Lublin 1999.
- Sikorska G., *Prawda warta życia. Ks. Jerzy Popiełuszko*, Londyn 1985.
- Wokół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Materiały konferencji naukowej*, red. W. Stępaniak, Warszawa 2002.
- Wolny-Zmorzyński K., Kaliszewski A., Furman W., *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*, Warszawa 2009.

Biogram

Ewa K. Czackowska – dziennikarka, historyk, biografistka, dr nauk humanistycznych w dziedzinie historii, adiunkt w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa oraz dyrektor Biura Komunikacji i Promocji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Przez wiele lat pracowała w dzienniku „Rzeczpospolita”. Jest laureatką pierwszej edycji Nagrody Dziennikarskiej im. Biskupa Jana Chrapka „Ślad”, laureatką czterech Feniksów – Nagrody Wydawców Katolickich. Uczestniczyła w przygotowaniu Positio w procesie beatyfikacyjnym prymasa Stefana Wyszyńskiego. Jest współautorką wystawy głównej Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, członkiem Zespołu Redakcyjnego, przygotowującego wydanie dzienników Pro memoria kard. Stefana Wyszyńskiego. Opublikowała książki m.in. „Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara, nadzieja, miłość. Biografia błogosławionego” (współautor: T. Wiścicki) Warszawa 2017; „Kardynał Wyszyński. Biografia” Warszawa wyd. I 2009, Kraków wyd. II 2013, „Prymas Wyszyński. Wiara, nadzieja, miłość”, Kraków 2020; „Siostra Faustyna. Biografia Świętej”, Kraków wyd. I 2012, wyd. II 2020; „Mistyczki. Historie kobiet wybranych”, Kraków 2019.

ORCID 0000-0001-5605-2967